

Mellékletek:

Sztrókay Béla 1848/49-es főhadnagy életútjának
dabasi vonatkozásai

Sztrókay Béla (1829-1871 után?) 1848/49-es főhadnagy – az 1860-as évek gyóni birtokosa – elfeledett alakja helytörténetünknek. A számos lexikális személyiséget adó Sztrókay familia Vas megyei nemes család a Nemes-Csó helységben közbirtokos törzsből. Családfájukat a XVII. század elejétől kezdve eredeztetik. Nagy Iván családtörténeti leírása szerint: „Legnevezetesebb tagja volt a családnak Antal, szül. Salfán 1780. dec. 20-án. Pestre telepedvén, mint ügyvéd, nemességét Vas megye előtt 1808-ban igazolta. Mint jeles jogtudós a m. akadémiának már felállítása korában rendes tagja, több megye táblabírája, és több fő család jogi képviselője volt. Egyszersmind birtokos Ns. Csóban, Salfán és Kopácson. Meghalt 1850. júl. 9-én. Nejétől Kéler Katalintól gyermekei a táblán láthatók. Ezek közül Elek szül. 1818. aug. 12-én, katonai pályára lépve, 1837-ben m. kir. testőr, 1842-ben huszár fő hadnagy lett, meghalt 1847. sept. 23-án. Tanult készülségét „Az erődítés tudománya” című munkája bizonyítja. Testvére Gyula Győr megye aljegyzője volt. Meghalt 1846-ban. Béla ns. csói és gyóni közbirtokos, és ez utóbbi községi evang. egyház felügyelője, 1849-ben volt honvéd főhadnagy. A család czimere a paizs kék udvarában zöld tér fölött lovon ülő magyar vitéz, kivont kardot villogtatva, fölötte jobbról arany csillag, balról ezüst félhold ragyog. A család ágost. ev. vallású.”

Bona Gábor hadtörténész Sztrókay főhadnagyról a következőket írja: „nemescsói SZTRÓKAY ANTAL (BÉLA). Sz. Antal ügyvéd, jogtudós, a MTA tagja és Kél(l)er Katalin fia. Pest, 1829. jan. 29., evang. 1849. aug. 20.-i kimutatás szerint főhadnagy a 128. honvédszászlóaljnál, Török János alezredes dandárában a (temes-) remetei táborban. Az 1860-as években nemescsói és gyóni birtokos. HL: 1848/1849 43/415., Nagy Iván X. 878., Hellebronth Kálmán 361-362., Szül. akv: MOL A 2, Gyászel. (szüleié) OSZK”

A jelölt források alapján érdemes a családtagok adatait tovább pontosítani:

Szülők: Sztrókay Antal (1780-1850) és Sztrókay Antalné Kéler Katalin (1789-1875).

Testvérek: Molnár Jánosné sz. Sztrókay Luiza (1816-1866); Sztrókay Elek (1818-1847); Sztrókay Gyula (1823-1846); Hamvai Sándor Ferenczné sz. Sztrókay Amália (?-?).

Az adatok azt valószínűsítik, hogy Sztrókay Béla a család legkisebb gyermeke volt.

Katonai szolgálatáról Szabó József János hadtörténész a következő kiegészítést adta: „Az 1848/49-es téli hadjárat háborús veszteségei jelentős csökkenést eredményeztek a zászlóalj számában. Az egyéb harctéri veszteségek mellett néhány önkéntes nemzetőr zászlóalj, miután vállalt szolgálati ideje letelt, január végén otthagyták a honvédsereget és hazatértek. Kiderült, hogy az önkéntesség nem oldja meg a honvédsereg létszámgondjait, ezért 1849 májusában bevezették az újonckivetéssel történő hadkiegészítést. Az újonckivetéssel több olyan új zászlóalj is alakult, amelyek egyelőre nem kaptak sorszámot. Például az új 7. és 41. zászlóalj Nemegyei Bódog őrnagy önkéntes csapatából jött létre. Nemegyei még 1848. december közepén kapott megbízást Kossuth Lajostól, hogy toborozzon ezredet a Dél-Dunántúlon. Ez sikerült is, bár nem teljesen a Dél-Dunántúl területén, toborzása az egész Dunántúlra kiterjedt. Ettől kezdve Nemegyei volt a mintegy 2800 főnyi csapat parancsnoka ami kezdetben a Dél-Dunántúlon, majd a Bácskában állomásozott, később, az átszervezés után a szegedi hadosztályba osztották be. Az átszervezés során csapatát honvédszászlóaljjá alakították, amelyekből kettő a 7. és a 41. számot kapja. Ezek mellett egy harmadik zászlóalj alakítása is megkezdődött, ezt azonban csak júniusban sikerül feltölteni, ekkor kapott sorszámot is, a 128-ast. Ebben a zászlóaljból kapott tiszti beosztást (talán századparancsnok) Sztrókay Antal Béla, akit Nemescsoly községből toborozhatta Nemegyei Bódog őrnagy. Az biztos, hogy akkor még nem volt gyóni lakos.”

Alakját helytörténeti vonatkozásban Vay Sándor örökítette meg a „Hogy maradt ki Zlinszky Gyuri az alkotmányból?” című történetben:

„Egyik legsikerültebb aufsitzer a Sztrókay Béla gyóni tiszta búzája. Sztrókay Béla, a tudós Sztrókay Boldizsár [helyesen: Antal] akadémikusnak a fia, bizony nagyon messze esett a fájától. Régi öregektől hallottam, jó, hogy feltalálták már a puskaport, mert Sztrókay Béla föl nem találta volna. Emellett híres volt nagy szelességéről, hebehurgyaságáról is. Történt, hogy ez a Sztrókay Béla megvette a Zlinszky György bátyánk gyóni birtokrészét, a falu felsővégén álló, kalickához hasonló kúriával. A gazdag Kovács András háza felé kellett arra befordulni, elmenni a Johann Fabók előtt, meg a Gudricza Mihály kovácsműhelye előtt, ki, majdnem a szélmalomig. Az én gyermekkoromban már Konkoly nevezetű nemes úr bírta a birtokot, lakta a házat, aki verseket írt és igen sok szép virága s ezeknél is szebb leánya volt.

Miután Sztrókay Béla megvásárolta a birtokot, nagy reformátorra csapott fel. Mindenben új rendszert akart meghonosítani. Teóriáit széltében-hosszában tárgyalta. Így történt egyszer a „Sas”-ban is, eleink régi kedves, újvilág-utcai vendégfogadójában. Medárdusi vásárkor találkozott ott a vármegye színe-java. Ott üldögélt nagyhangú, áldott jó Beniczky Marci bátyánk, aki Nógrádból szakadt a buckába. Halász Móricz bátyánk mellette szidott valakit. Mert a vármegyét a kis ujján forgató Móricz bácsi mindig szidott valakit vagy valamit. Nem hiányzott sugár, elegáns alakja a carneolos gombú attilában Halász Jenőnek se, aki, ha nem tudtak a nemes urak valamin dűlőre jönni, hüvelyk- és mutatóujját bökögetve, egykedvűen mondotta: „akár ezt az ujjamat vágom le, akár a másikat, mindegy.” A Szilassyak közül György gazdaságáról, István a vármegye dolgairól diskurált, míg Scheyer Sándor bátyámuram bizonyosan a Wittelsbach genealógián törte a fejét, vagy az önmozgó kocsin. Ennek a járműnek a váza – ükapja a mai automobilnak – ott hevert az inárcsi fészker alatt s minden héten más mechanikussal tárgyalt a kivitel dolgában.

Nagy gandum támadt, ha bejött szegény áldott Vay Laci. „Jägernhorn Nro 7” kezdtek kórusban kiabálni az urak. Ez azt jelentette, odaállt Vay Laci s boldog-boldogtalan mehet váltót girálatni. Mert a szegény áldott Vay Laci senkinek sem tudott „nem”-et mondani. Segített fűn, fán, noha neki is többnyire háládatlansággal fizették jóságát.

Nagysebesen rontott az ebédlő urak közé Sztrókay Béla s miután előbb sorra kritizálta birtoktársai gazdálkodási rendszerét, odaszólt Zlinszky Gyurira:

- Gyuri bácsi, lehet-e Gyónon tiszta búzát vetni?

Halász Jenő hegyesre pödrött bajuszával majd felöklelte Sztrókayt erre a kérdésre. Posza homok, csupa merő bucka az egész határ. Ha föltámad holmi nyári forgószél, olyan fiókszámumot rögtönöz, hogy csak úgy söpri a sárga port le Örkénynek, Tatárszentgyörgynek.

Zlinszky Gyuri azonban hamisul vágott szemével. Halász Jenő megértette, hogy itt tréfa készül. Újra elkezdett az ujjával babrálni és forgatta a pecsétnyomó gyűrűt a keblét meghasító pelikánnal, míg György úr beszéle:

- Persze, hogy lehet, öcsém, már hogyan lehetne.

Rákövetkező ősszel be is vettetett egy jókora táblát Sztrókay drága, nehéz bánátusi tiszta búzával. A sívó homokban persze csak akkorára nőtt az, mint az ürge-farokfű. Kalászában alig volt egy-két szem mag s olyan ritkán kelt, hogy le sem lehetett kaszálni.

Mikor újra összekerültek az urak a Sasban, Sztrókay már nem hányakodott annyira gazdasági teóriákkal. Zlinszky felé fordulva szomorúan mondotta:

- No, Gyuri bátyám, engemet ugyan szépen falhó' állított.

- Hogy-hogy öcsém? – kérdi Gyuri bátyó, mintha hírét sem hallotta volna a híres gyóni aratásnak.

- Hát, hiszen azt mondta, lehet Gyónon tiszta búzát vetni!

- Hát most is azt mondom én, édes öcsém, de azt nem kérdezted, hogy aratni lehet-e?”

Vay Sándor adomájában a legendás Zlinszky Györgyöt (1806-1879) idézi a gyóni birtok eladójaként, aki Izsákra költözött házasságkötése után. Dr. Zlinszky János családtörténeti kötetének adata szerint azonban a gyóni birtokot a legkisebb fia, Zlinszky Béla (1834-1920) értékesítette: „György kisebb fia Béla. Gyónon gazdálkodott, ő adta el a családi vagyon maradékát és a kúriát is.”

Köszeghi Sándor rögzíti, hogy Sztrókay Bélát 1861-ben nevezték ki Pest-vármegyei táblabírónak, akinek a gyóni birtok valószínűleg az 1850-es évek végén kerülhetett a tulajdonába. Az 1850-ben megözvegyült édesanyja Maglódon megvásárolta az Ivánka familia kúriáját, ugyanakkor egyes források szerint a hozzátartozó birtokot Wodianer Béla vette meg. Sajtó kutatással igazolható, hogy özv. Sztrókay Antalnénak ellenére 300 hold termőfölddel rendelkezett Maglódon. A gyóni birtok Sztrókay Béla önálló gazdálkodását szolgálta. Mindenesetre a nemesi birtok új tulajdonosáról a Vasárnapi Újság 1860. július 8-i számában már a gyóni evangélikusok egyházfelügyelőjeként írnak a Széchenyi emlékünnepről szóló beszámolóban: „Az ünnepély rendezője Sztrókay Béla úr egyházfelügyelő volt, ki az ünnepély után a vendégek közül sokakat látott szívesen vendégszerető asztalánál.”

1861-ben jelöltként indult a gödöllői kerület képviselőválasztásán, azonban látva Beniczky Ödön (1822-1874) túlnyomó többségét, végül az ő hívei is az ellenfélre voksoltak.

Még ebben az évben, a nyár végén „Magyarhoni korszerű eszmék” címmel 101 oldalas könyvet adott ki Pesten. Kötete olyan kulturális kuriózum, melyet külön javaslatban foglalva érdemes ismertetni. Annál is inkább, mert Kossuth Lajos könyvtárába is jutott belőle példány.

1862-ben ott találjuk a nevét a Londoni Világkiállítás magyar résztvevői között, egri és gyóni (!) borokat mutatott be.

1864. áprilisban azzal került a lapokba, hogy édesapja eredeti leveleit átadta a Nemzeti Múzeum kéziratára számára. Később a régiség osztálynak 3 rézermét és egy egyiptomi múmiatöredéket, a természet osztály számára pedig egyiptomi faköveket adományozott. Testvére, Molnár Jánosné Sztrókay Luiza asszony viszont édesapjuk emlékére 1000 arany értékű alapítványt létesített az akadémián jog- és államtudományi pályaművek jutalmazására. Sztrókay Béla gazdasági érdeklődése a nemzetközi kereskedelem irányába fordult, tokaji bort vitt Egyiptomba, majd hazafelé 1864 júniusában, Torinóban meglátogatta a száműzött Kossuth Lajost. Üzleti terveinek segítéséhez ajánlólevelet kért tőle a franciaországi emigrációban élő nemeskéri Kiss Miklós (1820-1902) ezredeshez. A „turini remete” készséggel segített:

„Via Academia Albertina, Turin, jún. 5. 1864.

Édes Barátom!

E sorok átadója, Sztrókay Béla úr, ki egyiptomi útjából hazafelé Párizsban megkért, hogy mivel valami nagy egyiptomi vállalat ügyében, melynél Ön a főérdeklettek egyike, Önnek valamely üzleti ajánlkozást kíván tenni; ajánljam önnek, hogy proposícióját venné méltányos figyelembe. Tudom ugyan, hogy Önnek nincs ajánlatra szükség, midőn emberséges honfitársaink iránti figyelemről van szó; azonban örömet teljesítem Sztrókay úr kívánságát, és kérem Önt, amennyiben üzleti érdekeivel összefér, vegye Ön Sztrókay úr ajánlatát méltányos figyelembe.

A legszívesebb üdvözzel

barátja

Kossuth”

A kiegyezés előtti Bécs Belügyminisztériumában a turini látogatás természetesen aktát eredményezett „Sztrókay Béla gyóni földbirtokos politikai magatartása” címmel.

1867-ben újságot, pontosabban újságokat indított Pesten, ám azt a hatályos sajtószabályozás kijátszásával tette. A lapok címe:

- Az alkotmányos szabadság hajnala (1867. augusztus 25-én és szeptember 29-én jelent meg.)

- Az alkotmányos szabadság estvéje (1867. szeptember 22-én jelent meg.)

- Az alkotmányos szabadság reggele (3 száma jelent meg 1867-ben.)

A törvényszék a kihágásért 1 hónap fogházzal és 100 forint pénzbírsággal büntette.

A gyóni gazdálkodási gondokat árverési hirdetések jelzik 1865-ben, 1868-ban és 1871-ben, s ezzel kapcsolatos a gondnokság alá helyezés is 1865-ben.

Joggal van hiányérzetünk, ugyanis életének utolsó időszakáról, halálának pontos időpontjáról nincs adatunk. Nem nősült meg, utódja nem maradt. Annyi bizonyos, hogy édesanyja 1875. évi halálát már biztosan nem érte meg, ugyanis a neve nem szerepel a gyászjelentésen.

Sztrókay Béla életútja igen mozgalmas évtizeddel kötődik Gyón községhez az 1860-as években. Világjáró, nyelveket beszélő ember volt, bár a gyóni homokkal gazdálkodóként nem boldogult. Az 1861-ben kiadott könyve kultúrtörténeti jelentőséggel bír, míg az 1867-ben megjelent lapjai sajtótörténeti kuriózumot jelentenek. 1862-ben Gyón község legjobb borait eljuttatta a Londoni Világkiállításra. Személyesen találkozott Kossuth Lajossal a száműzetésben, melyet ajánlólevél örökít. A helyi közéletben az evangélikusok egyházfelügyelőjeként működött. Sztrókay Béla gyóni évtizede egyedi adaléka a kiegyezés előtti és utáni dabasi helytörténetnek, mely megismerésre, megőrzésre érdemes, továbbá jelentős gyarapítója értéktárunk kulturális örökség kategóriájának is.

Bibliográfia:

Sztrókay Béla: Magyarhoni korszerű eszmék. Müller Emil Könyvnyomdája, Pest, 1861. 101 p.

Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban. I-III. kötet. Heraldika Kiadó, Budapest, 1999. 1840 p.

Vasárnapi Ujság: Széchenyi-gyászünnepek – Gyónon... 1860. július 8. p. 340.

Jágai: Czinkota, mart. 30. [A gödöllői kerület képviselőválasztásáról.] Pesti Napló 1861. április 4. p. 3.

Vasárnapi Ujság: Tárház – Irodalom és művészet: Magyarhoni korszerű eszmék. 1861. szeptember 1. p. 417.

Gazdasági Lapok: A londoni kiállítás ügyében. 1862. május 11. p. 323. A legjobb magyar borok, pezsgők osztályában a gyóni borok a 98. sorszám szerinti besorolást kapták.

Vasárnapi Ujság: Sztrókay Elek 1818-1847 (portréval). 1863. április 19. pp. 137-138.

Nagy Iván: Magyarország családai. Czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. 10. kötet. Pest, Emich Gusztáv, 1863. p. 878.

Pesti Napló: Hirdetések – Földbirtok. 1864. február 5. p. 3.

Sürgöny: Gondnokság alá helyezés. 1865. május 7. p. 5.

Pesti Napló: Különfélék – Szini Károly úr... 1867. október 20. p. 2.

Köszeghi Sándor: Nemes családok Pestvármegyében. Hungária Könyvnyomda, Budapest, 1899. p. 384.

Gróf Vay Sándor: Hogy maradt ki Zlinszky Gyuri az alkotmányból? Pesti Hírlap 1907. június 9. pp. 33-36.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, XIII. kötet. Hornyánszky Viktor, Budapest, 1909. p. 1150.

Kun József, Bóhm Jakab (közli): Kossuth Lajos levelei Nemeskéri Kiss Miklóshoz III. közlemény. *Hadtörténelmi Közlemények* 1958/3–4. sz. p. 261.
Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. Pest megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2001. p. 113.
D. Rác Magdolna: Egy letűnt kor krónikása. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2007/3. p. 380.
Zlinszky János: A gyóni Zlinszky-család. Dabas, 2009. pp. 85-89, 94.

Összeállította: Valentyik Ferenc